לגליון מורחב
יש לשלוח בקשה ל-
amikta@amikta.co.il

שמעתא עמיקתא

גליון תי"ט | פרשת קדושים | תשפ"ב | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובב"א

הלכות מצויות לספירת העומר

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

מצות ספירת העומר

מהתורה או מדרבנן

נצטווינו מה"ת לספור מ"ט יום מיום הבאת העומר שהוא יום ט"ז בניסן, שנאמר (ויקרא פכ"ג, פס' טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת וגו'". ויש אומרים שאף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים נוהגת מצוה זו מדאורייתא. [רמב"ם (תו"מ פ"ז הכ"ד). ועי' בביאור הלכה (סי' תפט ד"ה לספור) שהביא סמוכים לדעה זו (ומש"כ שכן דעת החינוך דבריו צ"ע, שהרי בחינוך שלפנינו מבואר להיפך. ועי' במנ"ח (אות ה)]. ודעת רוב הפוסקים שבזה"ז שאין בהמ"ק קיים אינה אלא מדרבנן. [חינוך (מצוה שו), וכתי' הר"ן (פסחים יט. ברי"ף) דכן דעת רוב המפרשים]. וכן עיקר. [שו"ע (סי' תפט סע' ב), מ"ב (ס"ק יד וס"ק כה). ומ"מ דעת הרמ"א (סע' ד) דחיי לכתחלה לדעת הסוברים שהיא מדאו', עי' במ"ב (ס"ק כה)].

זמן המצוה

א. זמן המצוה לכתחלה

לכתחלה יש לספור מיד בתחילת הלילה משום "תמימות". [רא"ש (סוף פסחים סי' מ), ט"ז (סי' תרפא ס"ק א), מור וקציעה (רסי' תפט ד"ה והיינו) ומ"ב (שם ס"ק ב). ודעת האג"מ (או"ח ח"ד סי' צט אות א) ד"תמימות" אינו אלא מעלה. אולם דעת האור לציון (ח"ג פט"ז אות א) שהוא דין ואם אינו סופר מתחלת הלילה מקיים המצוה רק בדיעבד]. ומשום זריזין מקדימים למצות. [מור וקציעה (שם) ואג"מ (שם)].

ב. לספור מפלג המנחה

יש אומרים שהסופר ספירת העומר מפלג המנחה ומעלה יצא ידי חובתו. ויש חולקים. ועל כן בשעת הדחק כגון שחושש שלא יוכל לספור אחר כך וכדומה, יספור בזמן זה בלא ברכה. ובלילה יחזור ויספור בברכה (או עכ"פ ביום בלא ברכה). [ביאור הלכה (ד"ה מבעוד יום)].

ג. לספור בבין השמשות

מותר לספור ולברך בבין השמשות [דהיינו עד 17 דקות אחר השקיעה (לוח אר"י ניסן חוהמ"פ א') ואכמ"ל], ומכל מקום המדקדקים סופרים לכתחלה דוקא כשהוא ודאי לילה. [שו"ע (סי' תפט סע' ב) ומ"ב (שם). ועי' מש"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון י"ב]. ויש אומרים שאם ספר בבין השמשות יש להחמיר ולספור בלילה בלא ברכה. [מ"ב (סס"ק טו) בשם הא"ר].

ד. קיבל שבת מוקדם

אם ספר אחר שקיבל שבת מפלג המנחה, יחזור ויספור בברכה. [מ"ב (ס"ק יח). ועי' במ"ב (ס"ק יג) ובשעה"צ (אות יח) שמבואר שאם ספר בפלג מנחה חוזר וסופר בברכה. וכן הוא בביאור הלכה (ד"ה מבעוד יום)].

ה. לספור לפני מעריב או לפני הבדלה במוצ"ש

אם יצאו הכוכבים רשאי לספור אפילו אם לא התפלל עדיין מעריב, ואפילו במוצאי שבת, שהרי לילה הוא לכל דבר. [מ"ב (ס"ק יח)]. ועיין בסמוך.

ו. דעתו להתפלל מאוחר בלילה

מי שיש לו מנין קבוע לתפלת ערבית בשעה מאוחרת ואין בדעתו להתפלל כעת, יש אומרים שיספור ספה"ע מיד בתחילת הלילה. [אור לציון (ח"ג פט"ז אות א בהגה ד"ה הנה)]. ואף על פי שעיקר הדין הוא כן, מכל מקום לא נוהגים לספור לפני התפלה, כי ספה"ע הוא דבר הנשכח בקלות ואם כל א' יספור בפני עצמו קרוב מאד שישכחו הספירה לגמרי. [שבט הלוי (ח"ו סי' נג אות ג). ועי' עוד באג"מ (או"ח ח"ד סי' צט) ובמנח"י (ח"ט סי' נה אות ב)].

ז. איחר לתפילה ומצא צבור מונים ספירת העומר

איחר לתפלת מעריב ומצא הצבור סופרים ספירת העומר, יש אומרים שיכול לספור עם הצבור ואחר כך להתפלל. [הנהגות החזו"א (בין פסח לשבועות, עמ' נו אות ד ותשובות והנהגות ח"ב סי' רמח)]. ויש אומרים שיתפלל ואחר כך יספור ד"תדיר קודם". ואם חושש שישכח, יספור ואחר כך יתפלל. [תשובות והנהגות (ח"ב סי' רמח). ועי' במנח"י (ח"ט סי' נו)]. וכן עיקר. [שכן יוצא לכו"ע. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון רט"ז].

אכילה לפני הספירה

א. אכילה ושתיה לפני הספירה

משהגיע זמן צאת הכוכבים אסור לאכול (אפי' כבר התפלל מעריב וקרא ק"ש), עד שיספור. [רמ"א (סי' תפט סע' ד)]. ויש להחמיר מחצי שעה הסמוכה לספירה. [מ"ב (ס"ק כג)]. ומכל מקום טעימה בעלמא מותרת, והיינו פת כביצה ולא יותר, או פירות אפי' הרבה. [מ"ב (סי' תלא ס"ק ו)]. וכן מותר לשתות (משקה שאינו משכר) אפי' הרבה. [מ"ב (סי' רלב ס"ק לה)].

ב. מינה שומר

אם ממנה שומר שיזכירנו לספור רשאי לאכול לפני הספירה. [עי' ברמ"א (סי' רלב סע' ב) ומ"ב (סי' רלה ס"ק יח). וכן פסק הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד קובץ עניינים עמ' שעו), ודעתו שמש"כ המ"ב (סי' תפט ס"ק כג) שקריאת השמש מועילה דוקא לענין אכילה קודם צה"כ היינו כי הוא איננו שומר פרטי ע"כ אין לסמוך עליו].

ג. רגיל להתפלל מאוחר במנין קבוע

הסומכים על היתר דמנין קבוע לענין אכילה לפני קריאת שמע, יכולין לסמוך על היתר זה גם לענין ספירת העומר. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' צט)].

דיני הספירה

א. ספירת ימים ושבועות

צריך לספור הימים והשבועות. כיצד, ביום הראשון אומר היום יום אחד (בעומר או לעומר), עד שמגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד כו'. ועל דרך זה מונה והולך עד מ"ט יום. [שו"ע (סי' תפט סע' א)].

ב. ספר ימים לחוד

אם ספר ימים לחוד ולא הזכיר שבועות. יש אומרים שיצא בדיעבד, ויש אומרים שצריך לחזור ולספור ימים ושבועות כדין. ועל כן חוזר וסופר כדין בלא ברכה (ואם שכח לחזור ולספור מונה בשאר ימים בברכה). [מ"ב (ס"ק ז)].

ג. ספר ימים לחוד, אבל באותו שבוע ספר אף השבועות

אם לא אמר אלא היום שמונה ימים ולא סיים שהם שבוע אחד וכו', יצא. [מ"ב (ס"ק ט) כי הרי הזכיר השבוע אתמול ביום השביעי].

ד. ספר שבועות לחוד

אם מנה שבועות ולא ימים, כגון שאמר ביום השביעי היום שבוע אחד ולא הזכיר ימים כלל, לכל הדעות לא יצא. [מ"ב (ס"ק ז)].

ה. ספר שבועות לחוד, אבל בספירות הקודמות ספר אף הימים

אם לא אמר אלא היום שבוע אחד ויום אחד בלחוד, יצא, שהרי כבר הזכיר הימים שעברו כל אחד ביומו. [מ"ב (ס"ק ט). ועי' עוד שם בס"ק כ"ב ובשעה"צ (אות כח)].

ו. ספר בלשון אחר

אם ספר בלשון אחר, כגון ביום ל"ט אמר היום ארבעים חסר אחד, יצא. [מ"ב (ס"ק יא)]. ואם מנה בראשי תיבות כגון שאמר היום ב' ימים וכדו', יחזור לספור בלא ברכה. [בה"ל (ד"ה מונה)].

ז. ספירה בלשון שאינו מבין

מותר לספור בכל לשון, בתנאי שמבין. ואם ספר בלשון שאינו מבין, אפי' הוא לשון הקודש, לא יצא, דהא לא ידע מאי קאמר ואין זה ספירה. [מ"ב (ס"ק ה). אלא דעי' בכה"ח (אות כ) שפסק ע"פ השאילת יעב"ץ (סי' קלט) שאם ספר בלה"ק ולא הבין יחזור ויספור בלשון שמבין בלא ברכה].

ח. ספירה בלב

אם ספר בלב לא יצא דהרהור לאו כדבור דמי. [ביאור הלכה (ד"ה מונה)]. ואם אין בידו לספור בפה על כל פנים יהרהר הספירה בלבו (ועי' בסמוך לענין ספירה בכתב). [עי' מ"ב (סי' סב ס"ק ז)]. ואם לא חזר באותו יום לספור בפה, ימנה מכאן והילך בלא ברכה. [עי' במקורות הנ"ל].

ט. ספירה בכתב

אם ספר בכתב ולא התכוון לצאת על ידי ספירה זו, לא יצא, ועליו לחזור ולספור בברכה. ואם כוון לצאת, יחזור ויספור בלא ברכה, ואם יכול לשמוע הברכה מאחר עדיף טפי. [עי' ברע"א (סי' ל-לב), בשע"ת (סי' תפט אות א) ובערוה"ש (שם אות ט)]. ומי שאין בידו לספור בפה, על כל פנים יכתוב הספירה בכתב בכוונה לצאת ידי חובה (ועדיף מספירה בלבו בלבד).

י. ספר שלא כהוגן ותיקן תוך כדי דבור

אם ספר שלא כהוגן, ותוך כדי דבור חזר וספר כהוגן, יצא ידי חובה. [מ"ב (ס"ק לב)].

יא. ספר כהוגן ותוך כדי דבור טעה וספר שלא כהוגן

אם ספר כהוגן, ותוך כדי דבור טעה וספר שלא כהוגן, יצא ידי חובתו. [עי' בבית שלמה (הגהות מבן המחבר או"ח סי' ה אות א). וכן צידד הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פי"א אות ה ובהגה). וכן פסקו הגרישי"א זצ"ל והגרח"ק שליט"א (הל' חג בחג ספה"ע פ"ו אות יא). וכן דעת הגר"א וייס שליט"א (קובץ דרכי הוראה ח"ה). והארכנו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ז]. ומכל מקום טוב להחמיר לחזור ולספור כהוגן בלא ברכה. [הגרישי"א זצ"ל והגרח"ק שליט"א (שם)].

יב. לספור שני ימים מספק

המסתפק איזה יום בספירה יש לספור. יש אומרים שלא מועיל לו לספור הימים שמסתפק בהם. [עי' בערוגת הבושם (או"ח סי' קסח אות ד) שמסתפק בזה. והאבנ"ז (יו"ד סי' רמח אות ג) כתב דבכה"ג ספירה אחת מקלקלת חברתה]. ויש אומרים שמועיל לספור באופן זה. [דבר אברהם (שפירא ח"א סי' לד) ועיי"ש שכתב דמ"מ אולי אין לברך בכה"ג. ועי' במקראי קדש (פסח ח"ב סי' סז) ואין דבריו מוכרחים. וכן מבואר בשאלת שלמה (סי' מט)]. ולמעשה אם אין בידו לברר יום הספירה, יספור מספק מנין הימים שמסתפק בהם, ואם מברך על ספירה יש לו על מי לסמוך (ובשאר הימים אם התברר היום הנכון, אף לכתחלה ממשיך וסופר בברכה). [ובנ"ד אין משום חשש הפסק בין הברכה לספירה כמבואר בשו"ע (סי' לד סע' ב) ובתבואות שור (סי' יט ס"ק כא). וכן נר' מהנקה"כ (רסי' שכח). וכן פסק המנח"י (ח"ח סי' מח) דיוצא י"ד"ח בספירה זו. וכן נראה דעת הגרישי"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' פג). ודעת האור לציון (ח"ג פט"ז אות ז) שבכה"ג יספור בלא ברכה (דיש לחוש דספירה בכה"ג אינה בכלל ספירה). ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ג].

יג. בירך על דעת לספור מה שישמע מחברו

אם אינו יודע החשבון ופתח על דעת לסיים כמו שישמע מחבירו, ושתק עד ששמע מחבירו וסיים כמוהו, יצא. [שו"ע (סי' תפט סע' ה)]. ומכל מקום לכתחלה אין לברך אלא אם כן יודע מתחלה איזה יום עליו לספור. [מ"ב (ס"ק כט) ושעה"צ (אות לז)].

יד. בירך כשבדעתו לספור שלא כהוגן וספר כהוגן

אם פתח ואמר: ברוך אתה ה' אמ"ה על דעת לומר "היום ד'", שהוא סבור שהם ד', ונזכר שהוא ה', וסיים "היום ה'", יצא ידי חובתו. [שו"ע (סי' תפט סע' ו)].

טו. בירך על דעת לספור כהוגן וספר שלא כהוגן

יש אומרים שאם פתח ואמר: ברוך אתה ה' אמ"ה על דעת לומר "היום ד'", וטעה וסיים "היום ה'" (שהוא היום שאינו נכון), אינו חוזר ומברך. [שו"ע (סי' תפט סע' ו)]. והסכמת האחרונים שבאופן זה חייב לחזור לספור ולברך כיון שלא ספר היום הנכון. [מ"ב (ס"ק לב)]. ומפוסקי עדות המזרח נקטו שיש לחזור ולספור בלא ברכה. [כה"ח (אות עז)].

טז. בירך על דעת לספור שלא כהוגן וספר שלא כהוגן ותיקן תכ"ד

אם בעת הברכה היה דעתו על יום אחר וכן ספר בטעות, אם בתוך כדי דיבור נזכר שטעה יסיים תיכף כהוגן ויוצא בזה ידי חובה. [מ"ב (ס"ק לב) וכה"ח (אות עו)].

ספר ללא כוונה לצאת ידי חובה

א. ענה לחברו איזה יום צריך לספור

אם חברו שאלו מבין השמשות ואילך איזה יום סופרים באותו לילה, והשיב לו היום כך וכך, אע"פ שלא התכוון לצאת ידי חובה, אינו רשאי לחזור לברך על הספירה, אלא חוזר וסופר בלא ברכה. ועל כן על מנת שיוכל לחזור לספור בברכה, יאמר לו "אתמול היה כך וכך". [שו"ע (סי' תפט סע' ד). ועי' הטעם במ"ב (ס"ק יז וס"ק כב) ובשעה"צ (אות כג ואות כו)]. ואם לא אמר "היום" אין חשש בכל אופן כי עיקר מצות הספירה הוא שיאמר היום כך וכך. [מ"ב (ס"ק כ)]. וכן אם ענה לו בפלג המנחה חוזר וסופר בברכה. [שו"ע (שם)]. ועיין בסמוך.

ב. הגיע לשבועות

אם חברו שאלו איזה יום סופרים, וכבר הגיע הספירה למנין שבועות, בדיעבד, אפילו אמר לו היום כך וכך צריך לחזור ולספור בברכה כל שלא הזכיר מנין שבועות. [מ"ב (ס"ק כב)]. וע"כ אם אמר לחברו היום ל"ג בעומר יכול לספור בברכה שהרי לא הזכיר שבועות.

ג. כוון בפירוש שאין כוונתו לצאת ידי חובה
אם מכוין בפירוש שלא לצאת ידי ספירה, יכול לחזור ולספור בברכה. [מ"ב (ס"ק כב). ועי' בביאור הלכה (סד"ה שאם) שאם היה בין השמשות והאיש המשיב רגיל תמיד לברך דוקא בצאה"כ, מסתברא דבאופן זה הוי כמכוין בהדיא שלא לצאת ומותר לו לחזור אח"כ ולמנות בברכה. ונשאר בצ"ע למעשה].

ד. שאל את חברו האם היום יום פלוני בספירה
שאל את חברו האם היום יום ששי בספירה וכדומה, וענה לו שהדבר נכון (שהוא יום ששי), רשאי לחזור ולספור בברכה. [דכיון שספר מתוך שאלה מוכח שכוונתו שלא לקיים המצוה, ועדיף ממי שענה לחברו ולא כוון לצאת (דהכא מכוון כוונה הפכית שלא לצאת). ועוד דבכה"ג הוה ספירה מספק ומבואר לעיל שיש אומרים שספירה מספק לא שמיה ספירה וחזי לאיצטרופי שיטתם לדעת רוב הפוסקים דספה"ע כל יום ויום מצוה בפנ"ע היא. ושו"ר שכן פסקו הדעת תורה למהרש"ם (שם על סע' ד) והכה"ח (אות סא)].

ה. שמע לפי תומו ספירה מאחר
אם שמע הספירה מאחד מהציבור, ולא נתכוין הסופר להוציאו וגם הוא לא נתכוין לצאת בשמיעה זו אלא שמע לפי תומו, יש אומרים שלא יברך כשיספור באותו לילה אפילו אם חשב "אין אני מתכוין לצאת בספירה זו" משום שלא התנה בדעתו בפירוש ש"לא לצאת בספירה זו". [גר"ז (סי' תפט אות יב)]. ובזמנינו שאין רגילות לצאת על ידי אחרים נחשב כחשב בפירוש שלא לצאת ויכול לחזור ולברך. [הגרשז"א זצ"ל (שיח הלכה ח"א סי' ח אות ל). ועי' בביאור הלכה (שם סד"ה שאם) הובא לעיל בסמוך].

שכח לספור באחד מהימים

א. שכח לספור
יש אומרים שספירת העומר היא מצוה אחת, ועל כן מי ששכח ולא ספר יום אחד הפסיד ספירתו ומונה והולך בלא ברכה. [בה"ג (הלי מנחות קלג ע"ג, הובא בתוס' מגילה כ: ד"ה כל הלילה) ואו"ז (ערלה סי' שכט)]. ודעת רוב הפוסקים שספירת העומר כל יום ויום הוי מצוה בפנ"ע, ועל כן אם לא ספר יום א' ממשיך למנות בברכה. [תוס' (מנחות סו. סד"ה זכר), רא"ש (פסחים פ"י סי' מא), חינוך (מצוה שו), המכריע (לר"י מטראני הזקן ססי' כט) ועוד]. ולמעשה חוששים לעניין ברכה לדעת מיעוט הפוסקים, ועל כן אם לא ספר יום שלם (לא בלילה ולא ביום) מונה והולך בלא ברכה. ועדיף שיבקש מאדם אחר שיכוין להוציאו בברכתו. [שו"ע (שם סע' ח). ומ"מ עיקר הדין כרוב הראשונים. וכן משמע מהמ"ב (ס"ק לז). וכן הוא בבית שלמה (סי' קב) ובערוה"ש (אות טו). ועי' מש"כ בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ח].

ב. שכח לספור בלילה ונזכר ביום
שכח ולא בירך כל הלילה, או אפילו מסתפק אם בירך בלילה, יספור ביום בלא ברכה. [שו"ע (סי' תפט סע' ב) וביאור הלכה (ד"ה שכח). וביאר המ"ב (ס"ק לד) שסופר בלא ברכה לחוש לדעת הסוברים דאין ספירה אלא בלילה]. ומכאן ואילך סופר בכל לילה בברכה. [מ"ב (ס"ק לד)].

ג. מסופק אם שכח לספור
אם הוא מסופק אם דילג יום, סופר בשאר הימים בברכה. [שו"ע (שם סע' ח)].

ד. שכח לספור וקיבל עליו שבת
שכח לספור בליל ששי ונזכר לאחר שקיבל עליו שבת מבעוד יום, יספור בלא ברכה, ולאחר מכן רשאי לספור בברכה. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' צט אות ג)].

ה. נזכר אחר ברכת המפיל שלא ספר
אפילו אם נזכר שלא ספר אחר שבירך ברכת המפיל, עליו לברך ולספור. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש שם)]. ולאחר מכן יקרא שוב ק"ש ויאמר איזה פסוקי דרחמי. [עי' בצ"א (ח"ז סי' כז אות ג), בבאר משה (ח"א סי' סג אות ה) ובארחות רבנו (ח"א עמ' צח אות קלה)].

ו. שכח לספור יום א' ונסע לאמריקה
הנוסע מארי"י לאמריקה (או למקום אחר שזמנו מוקדם מארי"י), ושכח לספור ספירת העומר של אותו יום, ועברו כ"ד שעות מיום העבר בארי"י אולם באמריקה עדיין יום, יספור שם בלא ברכה וימשיך לספור בימים הבאים בברכה. [הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי ח"ג עמ לז). ועי' בהררי קודש (מקראי קודש פסח ח"ב סי' סג הגה 2)].

ז. היודע שלא יוכל למנות א' מהימים האם מונה בברכה
מי שיודע בודאי שלא יוכל לספור א' מהימים מחמת איזה אונס (או משום שעלול לספור שלא כהוגן), יש אומרים שעליו לספור כל הספירה בלא ברכה, ויבקש מאחר שיוציאנו יד"ח הברכה. אבל אם אינו בודאי שלא יוכל לספור, סופר והולך בברכה (ומי שקבעו לו ניתוח וכדו', י"ל דאינו בכלל ודאי דשמא הניתוח ידחה). [עי' בקנאת סופרים (לגרש"ק זצ"ל סי' לט), בשו"ת שרגא המאיר (ח"ו סי' לא) ובמבית לוי ח"ג עמ' לו אות ח)]. ויש אומרים שבכל אופן יברך. [תשובות והנהגות (ח"ג סי' קמז) ובצל החכמה (ח"ה סי' צח וסי' מה)]. וכן עיקר. [הגרי"ש זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' פג), אור לציון (ח"א סי' לו) מטעם אחר, עי"ש. והגרנ"ק זצ"ל (חוט שני שבת עמ' שעד) נשאר בזה בצ"ע. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קפ"א].

ז. להוציא רבים ידי חובתם אחר ששכח לספור א' מהימים
יש אומרים שמי ששכח לספור יום אחד, אע"פ שאינו סופר לעצמו בברכה, מכל מקום יכול להוציא רבים ידי חובתם. [פר"ח (סי' תפט אות ח) בשם דיין אחד, מאמ"ר (שם ס"ק י), בעל בית הלוי (הובא בהר צבי ח"ב סי' עה). והפמ"ג (שם מ"ז ס"ק ב) מסיק דאם יש אחר לשמוע ממנו הברכה וודאי יעשה כן]. ויש חולקים. [הפר"ח (שם), ברכ"י (שם) מובא בשע"ת שם אות ה), כי אינו נחשב מחויב בדבר]. ויש להחמיר. [כה"ח (סי' תפט אות צא) ושבט הלוי (ח"ד סי' קנז). ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון נ"ח].

ח. ש"ץ ששכח לספור ספה"ע, האם מותר לו לברך מפני הבושה
ש"ץ ששכח ולא ספר באחד מימי הספירה, ומתבייש שהדבר יודע לציבור, בשעת הדחק רשאי לברך על הספירה. ומ"מ הכל לפי ענין הבושה (ובכה"ג לכתחלה אם אפשר ימנע מלהיות ש"ץ). [עי' בביאור הלכה (רסי' צב ד"ה היה צריך לנקביו) שמצדד שמותר לברך ברכה לבטלה במקום בושה משום דהוי איסור דרבנן. ואע"פ שנשאר בזה בצ"ע, מ"מ עיי"ש במ"ב (סי' תקסו סס"ק כ) דהיכן דיש שיטות המתירות לגמרי, אפשר לסמוך עליהם במקום כבוד הבריות, וק"ו בנידון דידן דבאמת עיקר הדין כהסוברים דרשאי להמשיך לספור בברכה כמ"ש לעיל באות א'. ועי' עוד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ח]. ובפרט אם הש"ץ הוא ת"ח שיש בזה משום חשש חלול ה'. [עי' במ"ב (סי' תקסו סס"ק כ). וכן דעת שבט הלוי (ח"ג סי' צו). וכ"ש היכן שהש"ץ מוציא אחרים, עי' באות ז'. וכן דעת הגרשז"א זצ"ל (שם פט"ז אות כא)].

עבר את קו התאריך

א. הגיע למקום שהספירה מאוחרת מספירתו
מי שהיה במזרחו של קו התאריך וספר יום שלישי לעומר, ונסע לכיוון מערב ועבר את קו התאריך והגיע למקום שכבר ספרו יום רביעי לעומר, ובתחילת הלילה יספרו שם יום חמישי לעומר. אם עדיין שם יום רביעי לעומר, יספור יום רביעי בלא ברכה, ושאר הימים ימשיך לספור בברכה. ואם לא ספר יום ד' לעומר, הפסיד יום זה, וימשיך לספור בלא ברכה. [הגרשז"א זצ"ל (מעדני שלמה עמ' כא)].

ב. הגיע למקום שהספירה מוקדמת מספירתו
מי שהיה במערבו של קו התאריך וספר יום שלישי לעומר, ונסע לכיוון מזרח והגיע למקום שספרו יום שני לעומר, ובתחילת הלילה יספרו יום שלישי לעומר, סופר עמהם פעם נוספת יום שלישי לעומר בלא ברכה, וממשיך לספור שאר הימים בברכה. [הגרשז"א זצ"ל (שם)].

ג. נחסר לו יום אחד
מי שעבר בימי הספירה את קו התאריך ונחסר או נוסף לו יום א' למנינו, נוהג שבועות לפי המקום שבו נמצא (אע"פ שעברו עליו פחות או יותר מני' יום). [מנח"י (ח"ח סי' נ)].

נשים, קטנים ואונן

א. נשים בספירת העומר
נשים פטורות ממצות ספירת העומר. [דמ"ע שהז"ג היא כמבואר ברמב"ם (תמו"מ פ"ז הכ"ב). וכן פסקו המ"א (רסי' תפט) והמ"ב (ס"ק ג). ועי' ברמב"ן (קדושין לג: ד"ה והוי), באבנ"ז (סי' שפד) ובדברי מלכיאל (ח"ג סי' ה)]. ומכל מקום יש אומרים שנשים שוו עליהן חובה לספור ספירת העומר. [מ"א (שם). ובערוה"ש (שם אות ד) הביא שהנשים נהגו לברך ככל מ"ע שהז"ג. ועי' במנ"ח (מצוה שו אות ד) ובנזירות שמשון (שם)]. ויש מקומות שהנשים לא החמירו בזה. [עי' בגר"ז (סי' תפט אות ב) שכתב ש"במקצת מדינות" שמו הנשים מצוה זו עליהם חובה. ובמ"ב (ס"ק ג) כתי' שכמדומה דבמדינותינו לא נהגו נשי כלל לספור]. ויש מפוסקי עדות המזרח שסוברים שאין על הנשים לספור כלל. [עי' רב פעלים (ח"א קונטרס סוד ישרים סי' יב) שכתי' ע"פ הסוד אין לנשים לספור. וכן פסק האור לציון (ח"ג פט"ז אות ח)]. וכל אחת תנהג כמנהגה. [ועי' בזה באורך בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ב].

ב. נשים הסופרות האם יספרו בברכה
יש אומרים שנשים הסופרות ספירת העומר לא יברכו על הספירה משום חשש שיטעו ביום אחד מהספירה. [מ"ב (שם ס"ק ג) בשם השולחן שלמה (שם אות ג). ועיי"ש בשלחן שלמה שכתי' "ודאי יטעו ביום ולא יודעין הדין, ועוד דהא אינה מבינה מה היא סופרת ובזה מאד צריך ליזהר מה שהוא אומר דאל"כ לא יצא"]. אמנם נשים המדקדקות במעשיהן ויודעות פרטי ההלכה יכולות לברך על ספירת העומר. [הגרישז"א זצ"ל (הלכות חג בחג פ"ב הגה 3)]. ונשי עדות המזרח הנוהגות לספור, אם הן מאלו שנמנעות מלברך על מצות עשה שהז"ג אינן מברכות על מצוה זו [ברכ"י (סי' תפט)], והמנהג הפשוט (אצל עדו"ה) שאינן מברכות.

ג. קטנים במצות ספירת העומר
קטן חייב מדין חינוך לספור ספירת העומר. [כן משמע מהשערי תשובה (סי' תפט אות כ), מהערוה"ש (אות טו), מהכתי"ס (סי' צט) ועוד. וכן פסק הגרישז"א זצ"ל (אשרי האיש פס"ד אות ב)]. ואם שכח לספור באחד מהימים מונה והולך בלא ברכה. [הגרישז"א זצ"ל (שם)]. ובשעת הצורך יכול אף לברך. [וזה ע"פ המ"א (סי' רסט ס"ק א) דס"ל דדבר שיש פוסקים המתירין אף לגדול, אף דלא קיי"ל כן מ"מ לקטן שרי. וכן הוכיח בששי"כ (פ"י אות יד הגה מא), וכן דעת הגרשז"א זצ"ל (חינוך הבנים למצוות הגה עב), ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ק"מ].

ד. אין בידו לחנכו לספור בלילה
כשאין ביד האב לחנך את בנו לספור בלילה כגון שאין דרכו להיות בביתו בזמן זה. יכול לסמוך על הספירה שסופר הקטן בת"ת. [כמו שמצינו לענין חובת האב ללמד את בנו תורה דיוצא ע"י ששוכר לו מלמד כמבואר ביו"ד סי' רמ"ה סע' ד'. ואע"פ שעיקר הספירה היא בלילה שאז גם יכול לברך לכו"ע, מ"מ לענין מצות חינוך ניתן לסמוך על המקילין בזה, עי' שש"כ (פ"י אות יד הגה מא). ובפרט במצות ספירה דיש מקום לומר דאין האב מחויב לחנך את בנו כשאין האב מצוי בלילה, עי' בשו"ע (סי' ע סע' ב). והארכנו בזה בשמעתא עמיקתא גליון ק"מ].

ה. קטן שהגדיל בימי ספירת העומר
קטן שהגדיל ונעשה בר מצוה תוך ספירת העומר. אם ספר כדין עד יום זה, סופר והולך בברכה. [מהר"ם שיק (ח"ב סי' רסט ד"ה אלא), ערוה"ש (סי' תפט אות טו) הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמ' שעח), האור לציון (ח"א סי' לו וח"ג טז) ועוד. ועי' בשעמתתא עמיקתא גליון י"א].

ו. אונן בספירת העומר
אונן חייב לספור ספירת העומר. ומכל מקום ימנה בלא ברכה. ושאר הימים (לאחר האנינות) סופר והולך בברכה. [נוב"י (מ' ק' או"ח סי' כז ד"ה אמנם) וביאור הלכה (סי' תפט על סע' ח ד"ה בלא ברכה). ועי' בפמ"ג (סי' קצט א"א ס"ק ג) שאם בירך האונן להוציא רבים ידי"ח אין יוצאין, דפטור מן הדבר באותו עת מקרי. ועי' בחת"ס (ח"ו סי' לט)]. ויש מפוסקי עדות המזרח שנקטו שאינו סופר כלל. [המחז"ב (סי' תפט אות ו). ועיי"ש שאם האונן ספר בלילה מעצמו ומדעתו, והיה מי שישתדל בעדו לצרכי קבורת המת, אז שאר ימים מצי לברך ולספור. וכן פסק בכה"ח (אות פה). וצ"ע לשיטה זו באונן דאין מי שישתדל בעדו אם רשאי לספור על תנאי דאם הל' כהנוב"י סופר לשם מצוה ואם לאו אין זה אלא ספירה של רשות]. ואף אם אנינותו חלה ביום אחרון שבספירה הדין כנ"ל. [דבר זה תלוי בב' הטעמים שכתי' הנוב"י הנ"ל. ועי' במנח"ש (ח"א סי' צא אות כה ס"ק ז) שמסתפק בזה. ולמעשה י"ל דאף בכה"ג עליו לספור, דהרי משמעות הנוב"י דעיקר הטעם לחייבו הוא כי אין בזה משום ביטול עסק בקבורת המת וכ"כ בביאור הלכה (שם), ולפי טעם זה ודאי שסופר בנ"ד, ועוד דמשמע מסתימת דברי הפוסקים דאין חילוק בזה. ואפשר דאף לטעם השני של הנוב"י הדין כן וה"ט דלא חילקו רבנן במצוה זו. ועי' בשמעתא עמיקתא בגליון קל"ח].

עשיית מלאכה משקיעת החמה

א. להימנע ממלאכה משקיעת החמה
נהגו האנשים והנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת, משקיעת החמה ואילך. [שו"ע (סי' תצג סע' ד) ומ"ב (ס"ק יח)]. משום שתלמידי ר"ע נקברו אחר שקיעת החמה והיו העם בטלים ממלאכה. ועוד משום שאז זמן ספירת העומר ובעומר כתיב שבע שבתות מלשון שבות דהיינו שבזמן הספירה יש לשבות ממלאכה. [מ"ב (ס"ק יט)]. ולפי טעם השני יש לנהוג כן אף בימים שלא נוהגים בהם אבלות. [עי' בשער הציון (אות טז)]. והנוהגים להחמיר (עיין בסמוך) נוהגים להימנע כל הספירה. [לוח ארץ ישראל (לגרימ"ט סוף חודש ניסן)].

ב. עד מתי יש להימנע ממלאכה
לפי טעם הראשון הנ"ל אין להחמיר משקיעת החמה ואילך רק זמן של "כדי קבורה". [שער הציון (אות טז)]. ולפי טעם השני אחר שספר מותר תיכף במלאכה. [מ"ב (ס"ק יט)]. ונוהגים להימנע עד שיסופר. [לוח ארץ ישראל (לגרימ"ט סוף חודש ניסן)].

ג. מאיזה מלאכה יש להימנע
הנוהגין שלא לעשות מלאכה עליהן להימנע רק ממלאכה שיש בה שיהוי זמן, כגון תפירת בגדים וכדומה, אבל שטיפת כלים וקיפול כביסה וכדומה, מותר. [כה"ח (סי' תצג אות נד) והגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פסח פי"א אות יג)].

ד. האם המנהג נוהג בזמנינו
אף בזמנינו יש נוהגים מנהג זה. [עי' בערוה"ש (סי' תצג אות ט) וכן משמע מהמ"ב שהשמיט דברי החק יעקב שבסמוך. וכן הוא בלוח ארי"ר (לגרימ"ט חודש ניסן)]. ויש שלא נוהגים בו. [עי' בחק יעקב (שם אות יב) שלא ראה נזהרין בזה. ועי' בהליכ"ש (פי"א הגה 50) שבביתו של הגרשז"א זצ"ל לא נהגו בזה]. וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו.